Városukat szerető férfiak

Győr értékeit, múltját kutatják

Igazán szeretni azt lehet, amit igazán ismerünk. Ez a megállapítás a szülőföldre, a környezetre, a lakóhelyre egyaránt érvényes. Az emberiség egyik legszebb öröksége és végtelenbe vivő összetartó ereje a vágy, hogy minél többet tudjon meg szülőföldjéről, lakóhelyéről, elődei életéről, munkájáról. Az említettekért tevékenykedik a honismereti mozgalom. Mit is jelent ez a szó, hogy honismeret? Egyszerűen kifejezve a haza jobb megismerését. Valahol olvastam, hogy a nép emlékezete őrizte meg őstörténetünk emlékeit, amelyet később a gesták, a krónikák szerzői használtak fel munkáikhoz. Mindez azt mutatja, hogy a hivatásos és amatőr honismereti kutatás több évszázados múltra tekint vissza.

Győrött is számos példa jelzi, hogy az amatőr honismereti szakemberek kezdeményezők voltak. *Czech János* 1830-ban városbíró Győrben. Értékes régészeti és helytörténeti kutatásokat végzett és indított el. Végül tudományos munkássága elismerése az akadémiai tagság lett. *Dr. Kovács Pál* orvosként tevékenykedett, mellette nagy szerepe volt Győr XIX. századi kulturális életében.

Az egykori különböző közművelődési ismeretterjesztő, városszépítő és más régi győri egyletek, körök tagjai tulajdonképpen a mai honismereti kutatók elődei voltak és maradandó értékű szerepük van Győr társadalmi, kulturális életének kialakításában. Társadalmi összefogás eredményeként lett 1888-ban *Kossuth Lajos* Győr díszpolgára. Ugyancsak társadalmi összefogással létesült Győrött *Kisfaludy Károly* szobra. Így jött létre Győrött 1870-ben a Győri Ismeretterjesztő Egylet, amelynek működését nem kell hangsúlyozni. A Győrvidéki Gazdasági Egyesület az érdekvédelem mellett a szakmai továbbképzést is elősegítette.

Győr életében a XX. század hozta a legjelentősebb változást. Ekkor lépett elő Győr az ország jelentős ipari gócpontjává. Ekkor jött létre az első tervszerűen épített városrész, Győr-Gyárváros. A győri tömegközlekedésről 1926 óta beszélhetünk. Ekkor indult meg az autóbuszforgalom. Két év múlva készült el a révfalui vashíd. A század elején bontották le Újvárosban a hatalmas árkádos sóházat, majd a közeli híres Nádor Szállót. Átformálódott a város.

Úgy hiszem, kevesen ismerik jobban Győrt, mint *dr. Sáry István* megyei főlevéltáros. Élmény beszélgetni vele, még nagyobb élmény társaságában sétálgatni, vagy cél nélkül kóborolni a városban. Mindig tanul tőle az ember valami újat, valami érdekeset Győrről. A Hazafias Népfront győri bizottságának, valamint a Szakszervezetek Megyei Tanácsának kezdeményezésére ő hozta létre 1978. március 18-án a Széchenyi István Művelődési Ház helytörténeti klubját. Programját, feladatát így határozták meg, ma is ez ars poeticájuk: „Még élnek néhányan azok közül, akik a 60—70 évvel ezelőtti Győrt ismerték. Szemtanúi voltak a nagy átformálódásnak, akik sok élményt, emléket őriznek magukban, amelyek városunk történetének értékes építőkövei. Vétkezünk, ha nem gyűjtjük be ezeket tőlük. Mindig nyitott szemmel kell járnunk. Figyeljük, ami Győr értékeiből megőrzésre való. Tájékoztassuk a szakembereket felfedezésünkről, tapasztalatunkról."

Rövid időn belül kialakult a honismereti klub törzsgárdája. Többi között a 81 éves *Hebenstreit Nándor*, aki a XX. századi Győr történelméről szinte mindent tud. A 64 éves *Veszprémi György* az ország egyik legismertebb amatőr üzemtörténésze. A 71 éves *Szabó László*, az ÉDÁSZ nyugdíjas osztályvezetője — győri polihisztor. *Léhner György*, a Richards gyári nyugdíjas 62 évesen vette nyilvántartásba Győr összes szobrát, emléktábláját, feliratos köveit. A 45 éves *Horváth Lajos* kisiparosnak az országban egyedülálló, nagyértékű, minden darabjával győri vonatkozású téglagyűjteménye van. *Papp József, Szabady János, Kovács László* vagy a cipészmester *Horváth István* rajonganak Győrért. Gyűjtenek mindent, ami a régi Győrre vonatkozik. Megjelent a klubnak két kötete, amelyben a többi között Léhner Györgytől olvashatunk tanulmányt kallódó értékeinkről, Horváth Lajostól a győri téglákról, Veszprémi Györgytől Győr elsőnek alapított gyáráról, *Lövei Páltól* a honismeret és a műemlékvédelem kapcsolatáról, Papp Józseftől a győri selyemfonógyár, valamint az egykori Orfelinata leányotthon történetéről.

A helytörténeti klub tagjai Sáry István vezetésével a napokban a győri köztemetőben, a munkásmozgalomban résztvett régi győriek sírjai után kutattak. Az egyik parcellában embermagasságú gazzal benőtt síremléket vettek észre. Miután rendet tettek a sír körül, megdöbbenve betűzték ki, hogy a híres győri közgazdasági író és szabadságharcos, *Ráth Károly* örök nyughelye előtt állnak, aki *Romer Flórissal* kiadta az első magyar történeti folyóiratot, a Győri Történelmi és Régészeti Füzeteket. Mellette pedig fiának, *Ráth Zoltánnak* sírjára akadtak, aki ugyancsak híres ember volt, a műegyetem nemzetgazdaságtan tanára, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a Magyar Mezőgazdasági Társaság főtitkára. A boldog győri történészek megcsodálták a gyönyörű síremléket, amely *Horváth Adorján* egykori győri szobrász műve. Azonnal elhatározták, hogy azután ők gondozzák a két nagyszerű győri tudós sírját, a kissé megrongált síremléket pedig kijavíttatják.

Sáry Istvántól hallottam, hogy régen keresték már Ráth Károly és Zoltán sírját, de eddig nem találták meg. Ráth Károlyt és fiát ugyanis a régi belvárosi köztemetőben helyezték örök nyugalomra. A temető felszámolása után szállították át az 1913-ban megnyílt győri köztemetőbe...

Imre Béla

■ Karcolásos technikával készült népi motívumokkal díszíti alkotásait Kasza Miklós győri fafaragó, a népművészet ifjú mestere cím kitüntetettje. Fa- és csontfaragásaival rendszeresen bemutatkozik az országos kiállításokon, valamint a velemi és a budapesti fafaragó táborokban. Legutóbb Szekszárdon és Balatonlellén gyönyörködhettek az érdeklődők Kasza Miklós munkáiban. Az ifjú mester tagja a győri fafaragó stúdiónak is.

Hanglemez újdonságok

A Magyar Hanglemezgyártó Vállalat tervei között szerepel Puccini Manon Lescaut című operájának rögzítése — rádiófelvétel alapján — Házy Erzsébet, Ilosfalvy Róbert, Melis György, Maleczky Oszkár, Palcsó Sándor szereplésével, Lamberto Gardelli vezényletével. A Magyar előadóművészek sorozatban Basilides Mária Händel Xerxes, Saint-Saens Sámson és Delila, Bizet Carmen című operáiból ad elő részleteket, valamint Bach, Beethoven, Schubert, Brahms és Kodály dalaiból énekel. Haydn Évszakok című oratóriumát német nyelven jeletetik meg.

Barátom, Lajos jó egy hónapja kezdte fúrni a kútját. Nem furatni, mindenféle barkácsmesterekkel, nem, a saját két kezével. Képtelenség, mondta volna az ember. Ilyen kezdetleges eszközökkel! Dehát, ha hittel a sziklából is lehet vizet fakasztani... Ilyen ügytől lelkes embert keveset láttam. Kaparta, lyukasztotta a földet szombaton és vasárnap, dolgozott vele holdvilágnál. Elkapott néhány makacsul ellenálló réteget, áthaladt agyagkövön és kavicson. Mikorra azt lehetett gondolni, gyémántot még csak nem is látott, csontszárazan dolgozó fúrójával átért a Földgolyó túlsó felére és a Húsvét-szigetek lakói az ENSZ-hez fordulnak panasszal, barátom kikötött a tizenkettedik méternél. A szeme gyermekien csillogott: vizet fogott. Három méteres a vízoszlop!

Hosszas utánjárással beszerezte a műanyag béléscsövet, a szuperszivattyút, sikerült hozzájutnia a horganyzott nyomócsőhöz. Következett a menetvágás, talpszelepet eszkábált a legalsó csőre, s ki tudja még mi mindent. Ezután megépítette a kiemelő aknát, majd egyik műanyagcső a másik után tűnt el a földben, közben egymáshoz ragasztotta őket. Kiképezte felül a vízfogalót, aztán irány le a vascsövekkel, helyére kerül a szivattyú. Bekapcsolta. Lent ott volt a víz, felül egyetlen csepp sem folyt. Csövekkel újra fel, majd ismét le. Ötször, tízszer. Később: a víz ömlik, óriási erővel, egy percig, aztán csak sóhajt a kút. Segítették Lajost okos tanáccsal és géppel, iszapoltak és kompresszoroztak. Barátom, Lajos eszmét cserél kútfúróval és vízmérnökkel, lakatossal, textilessel és vasassal, közben maga is bújja a könyveket. Ilyen nincs, mondja, itt valami ellentmond a fizika törvényének. Már nem a fél, az egész hegy — olyan lapos, mint egy lapos tányér — Lajos kútján dolgozik, a víz meg sehol.

Mondanám, hogy az egészet nem értem, de nagyon is értem. Barátom telke előtt, az utcán ásott kút, tele vízzel. Vödrözhetnék belőle akár tízen, nem lennének képesek kihúzni. Na és akkor, ez nem magyaráz meg semmit. Öreg barátom hetvenévesen is kereste a vizet. Életében éppen hét kutat ásatott a háza körül. Ő mondta: „Én a kútjaim szegénye vagyok." Egyetlen pohárra való vize nem volt a hét kútból. És a mérnök úr? A Palatinusz nagymedencéjét megtölthették volna azzal a vízzel, amit a fúráshoz felhordatott. A hegyen százezer fölött számolták, mire a kút felhozta az első kancsó vizet. Gyanítom, valami ősi, valami mélyen a tudatunkban gyökerező szomjúságtól való félelem hajt bennünket a víz után.

Barátom meg egyre csak rajzol, tervez; ezt a csövet megrövidíti, a szivattyút felemeli... Lajos kimegy a konyhába cigarettáért, felesége aggódva: „Meglátod, a végén beledilizik ebbe a kútba." Lajos azt mondja, ötezer forintnál tart, semmiképpen sem adhatja fel. Nem jut eszembe más vigasztaló, hát ezt mondom: Gondoljon arra, hogy egyszer életében kedve támadt, hogy feltegyen 2500 forintot egy paripára. — És a másik fele az ötezernek? — kérdezi barátom. Azt meg az asszony szórakozta el. Elvégre neki is szabad. Ami a gyerekeket illeti, ők még kicsik, ráérnek az ügetőre járni, ők majd isszák a kristálytiszta, jó hideg hegyi vizet. Mert egyszer biztosan csak felbuzog.

Tűrhető Lajoskákról a karanténkönyvtárban

Nagy Katalin írónő a gyerekekről és a könyvekről

Karanténkönyvtár. Kissé barátságtalan szó, a gyermekkönyvtárügy terméke. Szakmai kifejezés. Utal egy évek óta zajló vitára: karantén-e a gyermekkönyvtár? Hogy jó-e a felnőttekétől teljesen elkülönített gyermekolvasó részleg. A vita tart, de ettől függetlenül a megyei könyvtár gyermekkönyvtára karantén. Itt tanácskoztak három napon át öt dunántúli megye gyermekkönyvtárosai. A programot konzultációk, előadások színesítették. A rendezvényt megtisztelte jelenlétével *Nagy Katalin* írónő is, aki aligha szorul bemutatásra az ifjabb olvasók előtt. Az elvarázsolt iskola, a Tűrhető Lajos, az Intőkönyvem története című írásai méltán olvasottak és keresettek. Ezért kértük beszélgetésre az írónőt.

— *Önt gyermekkönyvíróként tartják számon az olvasók. Próbálkozott már felnőtteknek szóló írással is?*

— A kandidátusi disszertációmat kivéve — amely könyv alakjában is megjelent — még nem. Ezért gyakran felteszik a kérdést, miért írok gyerekeknek? Az én lelki szemüvegem csak gyerekekre van hitelesítve, és nem veszi észre a megírandót a felnőttek életében. Nagy élményem közé tartozik, hogy egyszer megkeresett Déry Tibor, aki gyermekeknek szóló könyv írására készült. Meghívtuk hát egy kéthetes gyermektáborba, élményszerzés céljából. De egy hét után hazautazott, mondván, nem talál semmi érdekeset. Pedig volt, de az ő szemüvege a felnőttekre hitelesített.

— *Ennyire fontos a mindennapi tapasztalat?*

— Igen. Az írói munkásság és a pszichológiai tudatosság kerülő úton találkozik egymással. Én nem a pszichológia könyvből írok vagy nézek ki egy problémát, hanem a gyakorlatban találom meg a megírandó témát. Amikor viszont papírra vetem a gondolataimat, már bőven szerepe van a pszichológiai tudatosságnak. Ezért foglalkozom a könyvemben ma élő realista gyerekekkel, és ezért nem foglalkozom állatmesékkel, fantasztikus történetekkel. Mivel számomra fantasztikusabbak a gyerekek, mint egy fantasztikus regény, és drámaibbak, mint egy dráma.

— *Az elmondottakból arra következtetek, hogy megírt történeteinek nagy része a valóságban lejátszódhatott. Mennyi az igaz és mennyi az írói kitaláció ezekben a művekben?*

— A történet fő vonala igaz, a többi a fantáziám terméke. Mondok egy példát. Az Intőkönyvem történetének főszereplője, Melinda, karácsonyig már összeszedett 12 intőt. Négy hónap alatt ez rekordnak számít. De Melindát nem én ötlöttem ki, hanem a valóság. Egyik budapesti iskolában tanítottam, s ott bukkantam rá a hetedikes kislányra, akinek csak az intőkönyvét ismertem, a beírásokkal együtt. S mint szaktanárától megtudtam, a korábbi években egyetlen intője sem volt Melindának, most meg négy hónap alatt 12. Az ok: a szülők váltak, a kislány extravertálttá vált, azaz magába fordult. Ez a pszichológiai probléma érdekelt, s megírtam a könyvet.

— *Találkozott-e olyan lélektani helyzettel, amivel nem tudott megbirkózni?*

— Igen. A Napraforgó lány című könyvemben a fiatal lány szerelme meghal a háborúban. De ezt így nem írtam le konkrétan, csak utaltam rá, nyitva hagytam a kérdést. Utána író-olvasó találkozókon rengeteg megrovást kaptam a gyerekektől a szomorú befejezésért. Mert a kicsinyek elvárják, hogy a történet szépen és jól végződjön. Ugyanakkor az élet nem mindig ilyen. A könyvekkel viszont az életre is fel kell készíteni a gyerekeket. Ez egy megoldatlan pszichológiai probléma jelenleg is.

— *Ki dönti el a megoldás sikerét? Milyen viszonyban van egymással a gyermekkönyvírás és a kritika?*

— Nálunk a visszacsatolást csak az író-olvasó találkozók és az eladott könyvek jelentik. A kritika nem vesz rólunk tudomást. A jelentősebb irodalmi heti- és havilapok nem közölnek gyermekkönyvekről sem recenziót, sem kritikát. Pedig fontos lenne az esztétikai mérlegelés. További két „érdekes" dolog szakmánkról. Kevés gyermekkönyvírónak adatik meg, hogy az írásból éljen. Másrészt pedig a hazai irodalmi díjakat és elismeréseket csak azok kapják, akik a felnőtt irodalomban is tevékenykednek. De ez nem kesergés, a gyerekek kárpótolnak mindenért.

Koloszár Tamás